

Bente Ailin Svendsen. *Flerspråklighet til begeistring og besvær*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2021. 302 sider.

Av Jessica P. B. Hansen, Førsteamanuensis ved Høgskolen i Østfold

Begrepet *flerspråklighet* er på ingen måte entydig. Som påpekt i den norske oversettelsen av García og Wei (2019), kan begrepet i norsk sammenheng brukes både om samfunnsperspektivet og om individets perspektiv (García og Wei, 2019, s. 17). Flerspråklighet har blitt fremstilt på flere måter gjennom historien og blir det fortsatt i samtiden, både i forskning, i politikk og i det offentlige ordskiftet. Med boka «Flerspråklighet til begeistring og besvær» hevder Svendsen å gi «en samlet fremstilling av flerspråklighet både i et sosialt og kognitivt perspektiv, i en samtidig så vel som i en historisk sammenheng», og dette får hun til på en utmerket måte. Dette er en innholdsrik bok som bygger på forskning fra flere deler av flerspråklighetsfeltet, trekker inn teoretiske perspektiver på språk og flerspråklighet, bygger på tall og data fra det norske samfunnet og byr på vignetter fra intervjuer som vever sammen det individuelle perspektivet med andre temaer, også i kapitler som primært tar for seg samfunnsperspektiver. På denne måten viser boka frem noe av det flerdimensjonale ved flerspråklighet.

Boka «Flerspråklighet til begeistring og besvær» kom i 2021 og er allerede i bruk ved ulike utdanningsinstitusjoner og på flere forskjellige typer emner om flerspråklighet. Boka er delt inn i 12 kapitler som på ulike vis dekker flere av flerspråklighetens dimensjoner og trekker en rød tråd mellom flerspråklighet som fenomener i verden, teoretiske perspektiver på flerspråklighet og forskning på forskjellige sider ved flerspråklighet. De fleste kapitlene innledes med en vignett i form av utsagn fra unge informanter, og i noen tilfeller lærere, fra Svendsens egen forskning. På denne måten søker Svendsen å la «stemmene til ulike mennesker komme frem», og ikke bare «omtale eller beskrive to- eller flerspråklighet fra en forskers eller betrakters perspektiv» (Svendsen, 2021). Og nettopp denne påminnelsen om hva flerspråklighet handler om, menneskers levde erfaring, er noe av det som gjør boka til et særlig verdifullt bidrag. Boka har en pedagogisk oppbygging som inkluderer faktabokser og «Visste du at?»-bokser. I tillegg følger det oppgaver og forslag til videre lesing i hvert kapittel. Jeg skal innrømme at jeg har benyttet meg av noen av oppgavene i egen undervisning, både i emner på bachelornivå og på masternivå. På denne måten loser Svendsen leseren på en lærerik og interessant ferd gjennom flerspråklighetens mange dimensjoner.

Det første kapittelet, med tittelen *Én nasjon – flere språk*, tar for seg den flerspråklige situasjonen i verden. Mellom delkapitler som beskriver språksituasjoner i verden og flerspråklighet i Norge både fra et historisk perspektiv og i en samtidig situasjon, tar kapittelet for seg teoretiske begreper som *diglossi* og Bourdieus konsepter om *symbolsk makt* og *det lingvistiske markedet*. Teoretiske begreper beskrives på en enkel og tilgjengelig måte. I tillegg trekker Svendsen frem nærliggende fenomener som *språklige stereotypier*, både som teoretiske begreper og som fenomener knyttet til de språklige landskapene som mennesker til enhver tid befinner seg i. Dette kapittelet tar for seg Norge som et flerspråklig samfunn og tar for seg flere av de norske språkene, deriblant et avsnitt om norsk tegnspråk. Her introduseres ulike folkegrupperes møte med majoritetssamfunnet. Kapittelet avslutter med et underkapittel om den da planlagte språkloven.

I kapittel to, *Flerspråklighet definert*, tar forfatteren for seg en del sentrale og samtidig grunnleggende begreper innen individuell flerspråklighet, deriblant *tospråklighet*, *flerspråklighet* og ikke minst *morsmålsbegrepet*. Hun innlemmer leseren i noen av utfordringene og mulighetene knyttet til de ulike begrepene og diskuterer hvordan det som blir lagt i et begrep dessuten henger sammen med samfunnsdomenet der det tas i bruk. Her introduserer også Svendsen transspråkingsbegrepet og -perspektivet som hentes frem igjen i flere kapitler i boka.

Kapittel tre handler om *Tilegnelse og bruk av flere språk*. Kapittelet går mer i dybden på den individuelle flerspråkligheten og tar for seg tilegnelse av andrespråk og flere språk. Med utgangspunkt i tidligere studier og konkrete, empiriske eksempler, viser Svendsen til viktigheten av et godt utviklet vokabular på førstespråket i møte med andrespråket. Svendsen poengterer hvordan flerspråklighetsforskning har konsentrert seg om kompetanse i og bruken av to språk, og trekker frem studier og kunnskap om hvordan ferdighetene i også tre og flere språk utvikles over tid. Dette kapittelet tar også for seg begrep som *kodeveksling*, *(trans)språking* og *språkmoduser*. Svendsen foreslår at hvorvidt de språklige praksisene kalles for kodeveksling, transspråking eller språkmoduser kommer an på det teoretiske ståstedet forskerne har. Etter en gjennomgang av studier av kodeveksling (s. 71-78) der egne data beskrives og analyseres med utgangspunkt i kodevekslingsforskningens terminologi, plasserer Svendsen *språking* og *transspråking* teoretisk. Disse begrepene operasjonaliseres ikke ved hjelp av empiriske eksempler på samme måte. Begrepet kodeveksling settes derimot i sammenheng med et strukturalistisk syn på språk, mens Svendsen setter transspråkingsbegrepssett i sammenheng med den senere poststrukturalistiske tradisjonen (s. 79).

Dette innleder en oversiktlig gjennomgang av forskjellige perspektiver på språk fra den strukturalistiske retningen. Det poststrukturalistiske perspektivet defineres deretter, og selv om Svendsen beskriver *språking* og *transspråking* som mer adekvate begreper for å benevne de språklige praksisene, presenterer hun noen kritiske studier også. I tillegg til å ta for seg effekter av flerspråklighet hos små barn, presenterer kapittelet en oversikt over studier som har tatt for seg det som kan omtales som den flerspråklige fordelen og tilbyr dessuten et kritisk blick på dette.

Kapittel 4 introduserer enda en side ved flerspråklighet når Svendsen tar for seg andrespråksinnlæring og fremmedspråksinnlæring gjennom temaer som *læringsstrategier*, *språkferdigheter* og *kommunikativ kompetanse*, samt en innføring i språkfamilier og typologi, og innsikter i rekkefølgen på tilegnelsen av språk. Kapittelet inneholder både forklaring av begreper som morfologi og syntaks og demonstrerer forskjeller mellom språk gjennom konkrete eksempler.

I kapittel 5 returnerer boka igjen til historien, nå med historiske perspektiver på flerspråklighet. Her drøftes historiske negative syn på flerspråklighet fra forskningen og nasjonalromantiske forestillinger om språkets betydning i samfunnet og hva som er «rent» og «ekte» språk. Deretter dreier tematikken seg over til den mer pluralistiske forståelsesmåten som i større grad ga rom for å ivareta det sosiale, kulturelle og språklige mangfoldet i samfunnet. Her adresseres både holdninger til minoritetsspråk i Norge og dialekter. Dette settes deretter i sammenheng med samtiden i form av læreplaner i skolen og hvordan slike trender også skinner gjennom i ulike læreplaner og dermed er av betydning for praksisfeltet.

Flerspråklighet er ikke bare et fenomen i samfunnet eller et individuelt fenomen, men også noe vi finner innen rammene av familien. Svendsen tar for seg flerspråklighet i familien i kapittel 6. Kapittelet presenterer strategier for familiespråkspolitikk før det gir en oversikt over språkene i bruk mellom familiemedlemmer med utgangspunkt i en spørreundersøkelse som ble sendt til alle landets skoleelever. Dette kapittelet inneholder mange utdrag fra intervjuer som levendegjør innholdet. Fra flerspråklighet i familien dreier boka inn på flerspråklighet og identitet blant unge i kapittel 7. Her trekker Svendsen på identitetsteorier og viser hvordan språk og språklige trekk *indeksikalisierer* visse konstruerte identiteter. Kapittelet gir en oversikt over forskning på kontaktbaserte talestiler i flerspråklige bymiljøer i Nord-Europa over de siste førti årene og argumenterer for bruken av nettopp begrepet *kontaktbasert talestil* om fenomenet. Dette settes i sammenheng med identitet og identitetstilskrivning

blant unge. Her trekkes også bruken av slang og engelsk i samfunnet frem. I tillegg tar kapittelet for seg unges språkbruk i sosiale medier.

Kapittel 8 handler om flerspråklighet i opplæringa og tar for seg både politikk og praksis. Gjennom underkapitlene *Rammer for flerspråklighet i opplæringen* og *Forvaltning av holdninger til flerspråklighet i opplæringen* tar boka for seg hhv. flerspråklighet i læreplaner og forskning på flerspråklighet i klasserommene. Her tar Svendsen blant annet for seg noen av motstridighetene i læreplanens mål for ulike elevgrupper og viser hvordan rammene for opplæringa i to eller flere språk i begrenset grad åpner for tospråklig opplæring, «til tross for at det finnes omfattende dokumentasjon på positive effekter av tospråklige opplæringsprogram» (Svendsen, 2021, s. 187). Svendsen tar utgangspunkt i forskning på flerspråklighet i opplæringen der hun spør om hvordan og i hvilken grad lærere tar i bruk elevers flerspråklige ressurser i klasserommet. Hun finner med utgangspunkt i tidligere studier med ulike perspektiver på språklige praksiser i klasserommet, at disse kun utnyttes til en viss grad, og «det er ofte opp til lærerne selv å bestemme hvorvidt og eventuelt hvordan flerspråklighet brukes som en ressurs i undervisningen» (Svendsen, 2021, s. 191). I dette kapittelet tematiserer Svendsen transspråking igjen, denne gangen fra et praktisk og pedagogisk ståsted. Med utgangspunkt i ulike forskningsprosjekter beskrives undervisningsmetoder som stimulerer bruk av elevenes flerspråklige ressurser.

Kapittel 9, *Flerspråklighet i arbeidslivet*, åpner med statistikk fra Statistisk sentralbyrå om mobilitet og migrasjon. Her trekker Svendsen frem perspektiver på språk i arbeidslivet og behovet for språklig samhandling i ulike typer arbeid. Her trekker hun frem funn fra studier om flerspråklighet i bygge- og anleggsnæringen og flerspråklighet i helsesektoren før hun gjør greie for situasjonen til engelsk i norsk næringsliv og i akademien.

Kapittel 10, *Flerspråklighet i massemediene* tar for seg hvordan mediene fremstiller flerspråklighet. Svendsen legger vekt på at journalistene gjør visse valg ved fremstilling av flerspråklighet, fremstilling av visse språk og språklige varieteter i mediene, og eget bruk av språk både i tale og skrift. I tillegg til å vise til studier som tar for seg ulike praksiser i mediene, gjør Svendsen et analytisk arbeid i dette kapittelet der hun tar for seg hvordan flerspråklighet har blitt fremstilt i mediene over de siste 25 årene. Hun tar dessuten for seg hvordan mediene fremstiller kontaktbasert talestil. Kapittel 11, *Flerspråklighet i det offentlige rom*, tar blant annet for seg lingvistiske landskap og setter disse i sammenheng med maktforhold, ideologier og statusen til ulike språk. I tillegg til å forklare hva lingvistiske landskap dreier seg om, vises det til funn fra studier i Oslo øst og vest og flerspråklige landskap i Voss og Gaivuotna/Kåfjord/Kaivonon. Det tolvte

og siste kapittelet har samme navn som boka, *Flerspråklighet – til begeistring og besvær*, og oppsummerer bokas innhold.

Boka er rik på informasjon om flere av språkene og folkene i det norske samfunnet. Mens mange språk omtales og settes i en historisk kontekst og en samfunnskontekst, savner denne leseren at norsk tegnspråk trekkes inn mer gjennomgående. Manglende anerkjennelse av språket og undertrykkende skolepolitikk gjennom lang tid har preget språkets plass i samfunnet, anerkjennelse av språkbrukerne og deres språklige rettigheter. Dette gjenspeiles i lover og læreplanverk. Med språkmeldinga «Mål og mening» (Meld. St. nr. 35 (2007-2008)), den nye språkloven (Språklova, 2021) og den ferske utredninga «Tegnspråk for livet – Forslag til helhetlig politikk for norske tegnspråk» (NOU 2023: 20), har norsk tegnspråk endelig fått etterlengtet politisk anerkjennelse. I tiden som kommer blir det viktig å heve den generelle kunnskapen i samfunnet om språket, og ikke minst å anerkjenne språkbrukernes erfaringer og rettigheter. Språket bør inn i bøkene i norsk språkhistorie på lik linje med de andre norske språkene. Her har jeg lyst til å anbefale Raanes' kapittel (Bull mfl. 2018) i «Norsk språkhistorie 2 – Praksis» for oversikt over språket og dets språkhistorie, og for eksempel Hauualands (2002) «I endringens tegn» eller Halvorsen, Hansen og Hydles (2019) artikkel «Performing visual empowerment: Norwegian Youth Culture, Languages, and Cross-Sense Communication» for sammenhenger mellom språk og identitet. Tilgangen til norsk tegnspråk i skolene er dessuten et svært viktig tema som De Meulders og Hauualands (2021) artikkel «Sign language interpreting services. A quick fix for inclusion?» vil kunne bidra til å belyse. Det finnes dessuten perspektiver på transspråking som springer frem fra tegnspråklige miljøer (jf. De Meulder, Kusters, Moriarty & Murray, 2019) som kan bidra til en mer nyansert forståelse av språk og språkbruk. Boka er skrevet før språkloven ble vedtatt, og denne leseren håper at norsk tegnspråk får mer plass i senere utgaver.

Mens boka presenterer flere teoretiske perspektiver på en tilgjengelig måte, ligger det noen større diskusjoner latent i boka, blant annet knyttet til språksynet som følger med begrepene *språking* og *transspråking*. For eksempel ligger det potensielle spenningspunkter mellom de språklige rettighetene til minoritetspråklige personer og det underliggende språksynet som poststrukturalistiske perspektiver som blant annet *språking* og *transspråking* fører med seg. Det er dessuten potensielle spenningspunkter mellom disse og kapitler som bygger på og benevner språktypologi. Mens en mer dyptgående diskusjon som kunne omhandle noen av disse kompleksitetene hadde vært spennende, viktig og utviklende for fagfeltet, skal Svendsen berømmes for den nyanserte og balanserte

håndteringa av disse språksynene. En for kompleks diskusjon ville kanskje bli tung kost for den ferskeste leseren.

Alt i alt er dette en svært innholdsrik og spennende bok. Den er nyansert og presenterer flere perspektiver, gir grundig oversikt over forskning på flere dimensjoner av flerspråklighet, samtidig som den er tilgjengelig for et bredt publikum. Gjennom omfattende bruk av egne eksempler og empiri bidrar også boken med nye innsikter. Vi har anbefalt våre studenter å sette seg i godstolen og lese boka fra perm til perm. Det er ikke en anbefaling som følger med alle bøker vi har på pensumlistene.

Referanseliste

- Bull, T., Karlsen, E., Raanes, E. & Theil, R. (2018). Andre språk i Noreg. Sanddøy, H., Nesse, A., Mæhlum, B., Bjordal, S.H. & Rognes, S. (red.) *Norsk språkhistorie II : praksis*. Novus.
- de Meulder, M. & Haualand, H. (2021). Sign language interpreting services – A quick fix for inclusion? *Translation and Interpreting Studies* 16(1), 19–40. <https://doi.org/10.1075/tis.18008.dem>
- de Meulder, M., Kusters, A., Moriarty, E. & Murray, J. (2019). Describe, don't prescribe. The practice and politics of translanguaging in the context of deaf signers. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 40(10), 892–906. <https://doi.org/10.1080/01434632.2019.1592181>
- García, O. & Wei, L. (2019). Transspråking, flerspråklighet og opplæring. Cappelen Damm Akademisk.
- Halvorsen, R.P., Hansen A.L. & Hydle, I.M. (2019). Performing visual empowerment: Norwegian youth culture, languages, and cross-sense communication. *Visual Anthropology* 32(2), 145–173. <https://doi.org/10.1080/08949468.2019.1603035>
- Haualand, H. (2002). I endringens tegn. Virkelighetsforståelser og argumentasjon i døvebevegelsen. Unipub forlag.
- Meld. St. nr. 35 (2007–2008). *Mål og mening — Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*. Kultur- og kyrkjedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/>
- NOU 2023: 20 (2023). *Tegnspråk for livet – Forslag til helhetlig politikk for norsk tegnspråk*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-20/id2984187/>
- Språklova (2021). *Lov om språk* (LOV-2021-05-21-42). Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-05-21-42>